

Hankekoodi: A72126
Hankkeen nimi: VISKURI - Maaseutuyrittämisen kehittämishanke
Viranomainen: Keski-Pohjanmaan liitto

Tila: Uusi

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Loppuraportti

Kestävää kasvua ja työtä 2014 - 2020
Suomen rakennerahasto-ohjelma

KESKI-POHJANMAAN LIITTO
MELLERSTA ÖSTERBOTTERS FÖRBUND

Viranomaisen merkintöjä

Saapumispäivämäärä	Diaarinumero EURO 2014/2431/09 02 01 01/2015/KPLIITTO
Käsittelijä	Puhelinnumero
Hankekoodi A72126	Tila Uusi

1 Hankkeen perustiedot

Hankkeen nimi VISKURI - Maaseutuyrittämisen kehittämishanke	
Alkamispäivämäärä 16.3.2016	Päätymispäivämäärä 31.3.2020
Toimintalinja 1. Pk-yritystoiminnan kilpailukyky	
Entyistavoite 1.1. Uuden liiketoiminnan luominen	
Tukimuoto Alueellinen kehittämistuki: kehittämishanke	
Kustannusmalli Flat rate 15 %	

2 Tuensaajan perustiedot

Tuensaajan nimi ProAgria Keski-Pohjanmaa ry	
Y-tunnus 0589967-6	Hankkeen WWW-osoite http://www.proagria.fi/kp

Yhteyshenkilön nimi: Juha Hämäläinen
Yhteyshenkilön puhelinnumero +35840 0126 335
Yhteyshenkilön sähköpostiosoite: juha.hamalainen@proagria.fi

3 Tiivistelmä

3.1 Hankkeen toiminnan ja tulosten tiivistelmä

Viskuri -hankkeen tavoitteena oli kehittää maatalouden ja maaseutuyrittäjien kilpailukykyä ja kannattavuutta synnyttämällä toimijoiden välille yhteistoimintaa ja -yrityksiä. Tarkoituksena oli myös aktivoida maaseudun yrittäjät ja muu väestö näkemään yritystoiminnan uusia mahdollisuuksia. Hanketyössä tarkastelua tehtiin taloudellisesta, toiminnallisesta ja muutosagentti näkökulmista. Kesken hanketoiminnan jouduttiin tilanteeseen, jossa jo hyväksytyt hankesuunnitelmat muutettiin ja mm. hankkeeseen mukaan lähtevien ryhmäläisten opintomatkasuunnitelmista jouduttiin päärahoittajan esityksestä luopumaan.

Toimintaluvuiksi tavoiteltiin 16 kehittämissuunnitelmaa ja näihin 80 yrittäjää tai yrittäjäksi harkitsevaa. Ainakin kahdeksan osalta oli tarkoitus myös saada jatkokehityskelpoinen yritysidea, jonka jälkeen yrittäjät voisivat jatkaa oman ideansa suunnittelua. Hankkeen indikaattoritavoitteisiin kirjattiin jopa kymmenen (10) uutta yritystä hankeajaksi tai pian hankkeen päättymisen jälkeen. Lisäksi kirjattiin tavoite peräti kymmenestä (10) uudesta työpaikasta, joista osa olisi naisille.

Hankkeen päätyttyä oli toimittu käytännössä 17 kehittämisryhmässä, joissa mukana oli 63 yrittäjää tai siksi aikovaa. Hankkeessa järjestettiin myös seminaareja ja infotilaisuuksia, joissa yhteenlaskettu väkimäärä oli hieman yli 300. Näistä n. 40 % oli kohdealueen ulkopuolisia.

Hankeaikana on rekisteröitynyt kaksi uutta yritystä, joissa mukana on ainakin kaksi naisyrittäjää. Lisäksi kolmessa kehittämisryhmässä on tapahtunut ryhmäläisten yhteistyötä esim. työn suunnittelun ja toimien keskittämisen kautta tai osaamisen jakamisen ja helpomman jatkokontaktoinnin osalta. Lisäksi hankkeen päättymisen jälkeen mahdollisia yhteistyökuvioita tulisi kahteen perustettavaan osakeyhtiöön ja 2-3 osuuskuntaan, kenties myös yhteen vertaisryhmään.

Uusia työpaikkoja hankeaikana on syntynyt kolme ja osuuskunnassa on myös uudistettuja työpaikkoja. Näistä vähintään kaksi on naistyöpaikkoja. Hankkeen päättymisen jälkeen suunnitteilla oleviin uusiin yrityksiin voidaan odottaa syntyvän uusia työpaikkoja 4-5, joista naistyöpaikkoja voi olla jopa 3-4.

Hankkeeseen ja tuloksiin voidaan näin ollen olla tyytyväisiä. Hankehenkilöstön valmiuksiakin saatiin hankkeen myötä kehitettyä. Henkilöstö myös säilyy alueella, joten osaamisen voidaan jatkossakin odottaa palvelevan alueen toimijoita sekä osaltaan edistävän yritysten kannattavuutta ja kilpailukykyä. Lisäksi Viskuri -hankkeen myötä on saatu aktivoitua alueen toimijoita miettimään uusia yritys- ja yhteistyömahdollisuuksia.

3.2 Summary of project activities and results

The Viskuri project aimed to improve the competitiveness and profitability of agriculture and rural entrepreneurs through cooperation between entrepreneurs. There was also a desire to activate rural entrepreneurs and the rest of the population to see new business opportunities. The review was conducted from the economic, operational and change agent perspective. During the project activities, the already approved project plan had to be changed and ex. the group travel plans had to be abandoned.

The project was to set up 16 development groups, including 80 entrepreneurs or those intending to do so. For the eight groups, the idea was to move on to an idea that could be developed. After that, entrepreneurs could continue their own planning. Ten (10) new businesses and ten (10) new jobs, some of which would be for women, were set as numerical targets. The realization would be either during or after the end of the project.

There were 17 development groups in Viskuri project with 63 entrepreneurs. The project also organized seminars and information events. The total number of free public events was over 300. About 40% of these were outside the target area.

At the end of the project, two new companies were created. They involve at least two female entrepreneurs. In addition, three development teams have collaborated on issues such as work planning and centralization of activities or sharing of expertise and easier contact. After the completion of the project, it is possible to create even 4-5 more cooperation patterns between the companies. Some would be limited companies or cooperatives.

Three new jobs have been created during the project period. The established cooperative also has renewed jobs, partly for women. Even 4-5 new jobs are expected in new companies created after the end of the project, of which 3 to 4 may be for women.

The project implementation and results can be satisfied. The project has also improved the capacity of project staff to operate in a changing operating environment. Personnel will continue to operate in the area. Competence will thus continue to serve the region's operators and contribute to the profitability and competitiveness of companies. As a result of the project, other actors in the area are also considering new business and cooperation opportunities.

4 Hankkeen tarve, toteutus ja tulokset

Keski-Pohjanmaalla noin puolet maataloista on päätoimisesti viljeltyjä ja näistä n 40 % on karjataloja. Kasvinviljelytiloista lähinnä vain perunatilat ja puutarhatuotantoon täysin keskittyneet tilat ovat olleet päätoimisia. Tuottavuuden kasvua on pyritty nostamaan rakennekehityksen edetessä, biologisten ja teknisten innovaatioiden sekä resurssien käytön tehostamisella. Toteutus on ollut hidasta, kun esim. tarvittavien investointien osalta kustannukset ovat olleet suuria. Laajentavilla maatilayrityksillä toki tuottavuus usein paranee, mutta kokonaistuottavuuden kehitys on silti ollut hidasta, ollen jopa useita vuosia investoinneista miinusmerkkistä.

Maatalouden kannattavuus on ollut Suomessa EU:n keskiarvon alapuolella ja yritysten maksuvalmius koetuksella. Maatalouden tuottavuutta aikoinaan parannettiin pienten tilojen välisellä yhteistyöllä esim. maanmiesseurojen yhteiskoneiden avulla. Sittemmin menneet vuosikymmenet ovat opettaneet maaseutuyrittäjätkin toimimaan pitkälle omien resurssiensa varassa. Toimintaympäristössä tilanteet ovat kuitenkin muuttuneet paljon ja yhdessä globaalien kilpailun myötä myös mutkistuneet ja niinpä usein on ajauduttu kokonaiskannattavuuden ja jaksamisongelmien takia ahdinkoon.

Suomalainen maatalousyrittäminen on kovasti kamppailut viime vuosina muuttuneen toimintaympäristön tuomien haasteiden ja kannattavuuden kanssa. Tuottajahintojen laskettua dramaattisesti vuodesta 2014 alkaen tilanne jopa kriisiytyi. Asiaa ei lainkaan edistänyt koko EU- alueella tapahtunut maitokiintiöiden poistuminen. Lisäksi useammat 2010- vuosikymmenen kasvukaudet eivät olleet suotuisia, joten kasvituotannon poikkeamat ovat suuresti rokottaneet tuotantoa ja taloutta. Nämä kaikki näkyvät esim. kasvaneina maatalousyrittäjien jaksamis- ja talousongelmina, kun kustannustaso on noussut selvästi tuottajahintoja nopeammin.

Parannusta voitaisiin saada aikaan miettimällä oman yrityksen strategiaa ja visiota uudelleen, ja mm. lisäämällä tilojen välistä yhteistyötä. Mielellään nähdään, että perustettaisiin jopa maatalojen välisiä yhteisyrityksiä jollain tilojen yhteisellä osa-alueella tai jopa yhdistämällä maaseutuyrityksissä kaikki resurssit. Tällöin esim. taloudelliset ja osaamiseen liittyvät riskit pienenisivät ja toimijoiden jaksaminen paranisi. Ajattelutavan muutosta ei kuitenkaan voi odottaa tapahtuvan nopeasti. Esimerkit ja tieto onnistumisista jossain päin toimintakenttää antavat onneksi signaaleja onnistumisen mahdollisuuksista.

Hankkeen ajatus oli kehittää maatalouden ja maaseutuyrittäjyyden kilpailukykyä ja kannattavuutta esim. synnyttämällä yrittäjien ja yritysten välille yhteistoimintaa ja -yrityksiä. Tavoitteena oli myös selvittää uudenlaisten liiketoiminta-, organisoitumis- ja rahoitusmallien soveltumista hankkeissa mukana olevien yrittäjien tai yrittäjäkokelaiden yritysideoihin. Yhteisyrityttämistä lähestyttiin ennen kaikkea talouden ja toiminnan näkökulmista, mutta tulevien yhteisyritysten toivottiin toimivan alueella myös muutosagentteina.

Viskuri-hankkeelle kirjattiin tavoitteita aikaperiodille hankeajaksi tai suhteellisen ripeästi hankkeen päättymisen jälkeen siten, että yhteisyrityttämiseen perustuvaa yritystoimintaa tulisi jopa kymmeneen (10) uuteen yritykseen. Samalle aikajänteellä oli asetettu tavoite peräti kymmenestä (10) uudesta

työpaikasta, joista osa olisi naisille. Hankkeessa oli tarkoitus aktivoida maaseudun yrittäjät ja muu väestö näkemään uusia mahdollisuuksia. Esim. yhteisyrittäminen on oiva mahdollisuus saada toimeentuloa ja samalla jakaa sekä vastuuta että riskejä. Yhteyrittämisessä voitaisiin paremmin hyödyntää yrittäjien monipuolista osaamista ja saada aikaan myös parempaa jaksamista.

Toiminnan jo käynnistyttyä Viskuri-hankkeessa jouduttiin v.2018-19 muuttamaan merkittävästi hyväksytty hankesuunnitelma. Tuossa tilanteessa muutostarpeet aiheuttivat paljon ylimääräistä työtä ja jouduttiin miettimään tosissaan hankkeen jatkumista ja erityisesti hankkeen realistista toteuttamista. Lopulta hankkeen toimintaa päätettiin kuitenkin jatkaa ja resurssit laskettiin uudelleen pienennetyllä budjetilla. Hankkeen indikaattorit pidettiin kuitenkin alkuperäisen hankesuunnitelman ja -budjetin mukaisina, vaikka tuossa vaiheessa jo heräsi epäilyksiä liian korkeista indikaattoritavoitteista. Vuoden jatkoajalla yritettiin kieriä loppuja alkuperäisiä tavoitteita kasaan.

Viskuri- hankkeeseen oli tarkoitus tuoda kehittämisryhmien kokoontumisten avulla ryhmäläisille aiheesta lisää tietoa. Erittäin tärkeää vertaistietoa suunniteltiin saatavan myös opintomatkoista, joita ehdittiinkin toteuttaa kaksi, ennen kuin päärahoittaja esitti hankesuunnitelmaan muutoksia. Tuolloin ryhmäläisten opintomatkoista jouduttiin luopumaan ja toteutuneiden ryhmäläisten opintomatkojen osalta hankejakso muutettiin päärahoittajan esityksestä deminimis – hankkeeksi. Tuo muutos tarkoitti valitettavasti myös sitä, että opintomatkan osalta aiheuttamisperiaatteen mukaisesti osallistujia jouduttiin lisälaskuttamaan ja tuolloin hankkeelle kertyi myös tuloja.

Kehittämisryhmän kokoontumisia oli pääosin viisi. Kaikissa ryhmissä pohdittiin kilpailukykyä ja toiminnan kannattavuutta edistäviä vaihtoehtoja. Alustusta ja keskustelua tapaamisissa hoiti joko ryhmän vetäjä tai paikalle kutsuttu asiantuntija. Hankkeen loppuvaiheessa, ryhmäläisten opintomatkojen jäädessä pois toiminnasta, haettiin enemmän puhujia myös kokemusperäisen tiedon saralta ja kuultiinkin hyvin onnistumisista ja niihin johtavista menettelyistä. Kokoontumiset pidettiin fyysisinä tapaamisina yleensä neutraaleissa paikoissa lähellä ryhmäläisiä, mutta joissakin tilanteissa myös vertaistiedosta kertovan omassa yrityksessä.

4.1 Miten hanke onnistui vastaamaan kehittämistarpeeseen ja kuinka hankkeen tavoitteet toteutuivat?

Hankkeen aikana todettiin, että vaikka maatalousyrittäminen onkin kriisiytynyt siten, että ainakin ajoittain maksuvalmius oli hyvinkin heikkoa ja paikoin oli ajaututtu jopa konkurssiin, oli kuitenkin enemmistöllä aikaisempien vuosien aikana kertyneiden puskureiden ansiosta mahdollista jatkaa entisenlaista toimintaa. Maatalouden kriisipakettien ja toimien, kuten Neuvo2020 – järjestelmä ja lainojen lyhennysvapaat kuukaudet, ansioista on myös voitu auttaa heikoimmassa tilanteessa olevia toimijoita. Maatalousyrittäjien usko omilla selviytymiseen on ollut keskimäärin vahvaa, joten erityisesti alkuvaiheessa kohderyhmässä näkyi selkeää empimistä yhteisyrittämisen suhteen. On myös helppo pitäytyä aikaisemmissa toimintamalleissa, jos sillä tavoin toimien oli kuitenkin selvitty riittävän hyvin. Monet muutostarpeet ovat kuitenkin tulleet väistämättömiksi, siitä pitävät huolen globaalit markkinat, kilpailu, ympäristövaateet ja kuluttajakäyttäytyminen.

Kun hanketoiminnassa päästiin vauhtiin, ja markkinoinnissa saatiin toistoja aikaan, alkoivat mukaan tulevien yrittäjien tai siksi aikovien ja ryhmien määrät kasvamaan. Kohdennettu markkinointi ja henkilökohtaiset kontaktit toivat paremmin mukaan lähtijöitä kuin esim. lehti-ilmoittelu. Selkeästi oli silti näkyvissä, että uusia toimintamalleja ja esim. tuotantosuunnan muutosta tai viljelykasvivalikoiman uudistamista harkitaan pitkään ja muutos maatalousyrittämis- ja yksilötasolla tapahtuu pitkällä viiveellä.

Kohdejoukon tottuneisuus itselliseen toimintaan ja vahva usko aikaisempiin toimintamalleihin näkyi osin ryhmien kasaamisessa ja myös kontaktoitujen kommentteissa. Ainakaan nopeisiin muutoksiin ei ole suurta halukkuutta. Monessa tapauksessa ryhmätoiminta oli jo loppunut tai loppuvaiheessa, kun ryhmään olisi ollut lisää tulijoita. Toisaalta monessa tapauksessa suunnitellut investoinnit ovat yhteisyrityksen osalta taloudellisestikin niin merkittäviä, että ne vaativat usein useamman vuoden intensiivisen suunnittelujakson ennen toteuttamista. Usein yrittäjät ovat myös sitä ennen useita vuosia jo tutustuneet toisiinsa ja pohtineet yhteistyömahdollisuuksia, ennen kuin on syntynyt riittävä luottamus mahdolliseen yhteistyökumppaniin.

Hankkeen päättymisen aikoina voidaan todeta Viskuri- hankkeen onnistuneen hyvin. Hankkeessa toimi 17 kehittämisryhmää, joissa mukana on ollut 63 osallistujaa. Lisäksi aloituspäivät ja ohjelmasisältö ennätettiin sopia kolmeen (3) muuhun kehittämisryhmään. Näissä yhdessä tavoitteena on iso yhteisyritys, jonka suunnittelu jatkuu edelleen mahdollisen toteutuksen ja sijoittajarahojen osalta. Toteutuneista kehittämisryhmistä toimintansa keskeytti kaksi, toinen ensimmäisen tapaamisen jälkeen, toinen vasta loppuvaiheessa. Hankkeessa järjestettiin myös seminaareja ja infotilaisuuksia, joissa yhteenlaskettu väkimäärä oli hieman yli 300. Näistä n. 40 % oli kohdealueen ulkopuolisia.

Hankkeen toiminta-aikana on perustettu kaksi uutta yritystä, joista toinen on osuuskunta ja toinen osakeyhtiö, mukana myös naisryttäjiä. Lisäksi kolmessa kehittämisryhmässä aloitettiin tekemään yhteistyötä, työn suunnittelun ja toimien keskittämisen tai osaamisen jakamisen ja kontaktoinnin kautta. Hankkeessa mukana olleisiin tai uusiin yrityksiin on saatu kolme uutta työpaikkaa ja hankeajan jälkeen vaikuttaa todennäköiseltä, että potentiaalisten 4-5 yhteistyökuvioiden myötä syntyisi vielä 4-5 uutta työpaikkaa. Osa työllistyvistä tulee olemaan naisia. Bonuksena voi yhdelle kulmakunnalle tulla vielä yksi vertaisryhmä. Mikäli tuloksia ja indikaattoreita vertaa suhteessa tehtyyn muuttuneeseen hankesuunnitelmaan ja -budjettiin, on tavoitteet jopa ylitetty. Runsaalla kolmanneksella leikattua budjettia vastaan toteutuneiden ryhmien määrä on lähemmäs puolitoistakertainen ja niissä yrittäjiä tai siksi aikovia reilusti yli tavoitteen.

Hanketoiminta on myös uudistanut maaseudulla yritystoimintaa ja siten työpaikkojakin. Kuten suunnitteluvaiheessa jo ennakoitiin, ei Viskuri – hankkeen kaikissa kehittämisryhmissä päästy tilanteeseen, jossa olisi saatu aikaan yhteistoimintaa toimijoiden välille, ainakaan lähitulevaisuudessa. Yritystasoilla päästiin kuitenkin miettimään omaa toimintaa ja kehittämisideoiden kautta syntyi uusiakin ideoita, kuten esim. yksi PK-yrityskauppa, joka ehti toteutua hankeaikana.

Viskuri- hankkeessa oli tarkoitus myös aktivoida maaseudun ihmisiä havaitsemaan erilaisia mahdollisuuksia ja toivottiin hankkeessa mukana olevien yritysten ja yrittäjien osaltaan toimivan aktivaattoreina. Perustetut ja tulevat yhteisyritykset reippaine yrittäjinään ovatkin luoneet uskoa muille toimijoille ja he ovat toimineet omalta osaltaan todellisina muutosagentteina. Hankkeen loppuvaiheessa ilmeni monia yhteistyöhön tähtääviä ajatelmia, ja toiveissa on, että niiden myötä maaseudulta tullaan saamaan entistä monipuolisemmin ansaintaa. Viskurista riippumattakin toki alueella tapahtuu, kun esim. alueelle suunnitellaan toteutettavaksi merkittävän kokoluokan energia- ja elintarvikealan yrityskokonaisuus. Sen tarpeita varten myös hankkeen kehittämisryhmätoiminnan ja useiden infotilaisuuksien avulla oli kohderyhmää aktivoitu mm. raaka-aineen tuottajiksi.

Tärkeää osaamista on hankeaikana kertynyt myös hankehenkilöstölle niin hankkeen hallinnointiin liittyvistä asioista kuin myös esim. markkinoinnista, tapahtumajärjestelyistä, mediatiedotteiden ja ilmoitusten teosta sekä perusteltavien syy -seuraussuhteiden esiintuomisesta. Oppia on saanut myös erilaisista substanssiasioista ja niiden kautta on tullut tietoa ainakin siitä, mitä kaikkea lisäosaamista

erilaisissa yrityksissä pitää hankkia joko itse tai ostopalveluna. Hanketoiminnalla saatiin hyvin kehitettyä hankehenkilöstön valmiuksia toimia muuttuvassa toimintaympäristössä ja sidosryhmäverkostokin laajeni merkittävästi. Kun henkilöstö myös säilyy toiminta-alueella, voidaan parantuneen osaamisen odottaa jatkossakin palvelevan alueen toimijoita ja heidän yritystensä kannattavuutta ja kilpailukykyä.

4.2 Mitä välittömiä tuloksia hankkeella saatiin aikaan? Mitä vaikutuksia tuloksilla on?

Hankkeeseen mukaan lähtevien kehittämisryhmäläisten yritysideoita tarkasteltiin taloudellisesta, toiminnallisesta ja muutosagentti näkökulmista. Jo hankeaikana on perustettu uusia yrityksiä ja niihin uusia työpaikkoja. Perustetut ja lähitulevaisuudessa perustettavat yritykset voivat paremmin toimia kehittämisryhmässä saadun tiedon pohjalta. On myös lupa odottaa tehokkaampaa ja kokonaiskannattavuuden kannalta parempaa toimintaa, kun hankeaikana on asiantuntija- ja vertaistiedon kautta saatu tietoa erilaisista haasteista ja niiden ratkaisuista.

Osassa toteutuneissakin kehittämisryhmissä puolestaan todettiin, että yritysidea ei olisi tässä ajassa ja resursseilla toteuttamiskelpoinen. Näissäkin tilanteissa saatiin silti hyötyä aikaan, kun jäädytettiin silloisilla resursseilla todennäköisesti epäonnistuva yritysidea ja estettiin kannattamaton liiketoiminta ja jopa konkurssi. Yrittäjille jäi paremmin aikaa miettiä suunnitelmiansa riskejä, uusia ratkaisuja ja myös vaihtoehtoja kariutuneen idean rinnalle.

Perustetuista ja perustettavista uusista tai uudistettavista työpaikoista voi olla iloinen myös siksi, sillä niiden kautta on saatu ylläpidettyä uskoa maaseudun mahdollisuuksiin. Kun toteutetut ja toteutettavat uudet yritykset ja työpaikat heijastavat hyvää pöhinää ympärilleen, voidaan edelleen aktivoida muitakin maaseudulla olevia miettimään toimintamahdollisuuksia. Näin pidetään toimeentulomahdollisuuksia yllä myös harvemmin asutuilla kyläkuililla.

Kehittämistoiminnan kautta saadun tiedon valossa on yrityksillä mahdollista parantaa kannattavuutta ja kilpailukykyä varsinkin tilanteissa, joissa päästiin tai tullaan pääsemään toimijoiden väliseen yhteistoimintaan. Viskuri- hankkeessa oli mahdollista seurata ajassa esiintyviä ilmiöitä ja kehityssuuntia, joten osaltaan esim. erikoiskasviljelyn osalta saatiin mukavasti aktivoitua alueen ihmisiä. Viljeltävistä erikoiskasveista odotetaan lupaavaa esiinmarssia esim. elintarvikekauran, herneen, härkävavun ja yrttikasvien osalta, jatkossa myös keruutuotteet voivat tuoda jollekin keskipohjalaiselle lisätoimeentuloa. Voidaan siis todeta, että hankkeen myötä on alueen maaseutuyrittäjien aktivoinnissa saatu selviä edistysaskelia.

4.3 Miten hakemuksen kohteena olevaa toimintaa jatketaan ja tuloksia sekä kokemuksia hyödynnetään hankkeen päättymisen jälkeen?

Hanketta hallinnoivan organisaation tarkoitus on kannustaa ja auttaa yritysideoiden ja yhteisyritysten kanssa pohtivia esim. talouslaskelmien, selvittelyjen, tulevaisuuskeskustelujen, arjen johtamisenmettelujen ja liiketoimintasuunnitelmien avulla.

Alkaneiden ja tulevien yritysten osalta on tarjottu ja tullaan tarjoamaan apua niissä asiantuntijapalveluissa, joita hanketta hallinnoiva organisaatio tuottaa. Muissa asioissa ohjataan yritys tai yrittäjä muiden palvelutuottajien puheille, jolloin avun tai ohjauksen tarpeessa ei jää uudenkaan yritystoimintansa kanssa yksin. Mikäli yrittäjät haluavat pohtia raakilevaiheeseen jäänyttä yritysidea, jatketaan yritysideoita puntarointia yhdessä yrittäjien kanssa.

Verkostotuntemuksen laajennuttua yrittäjiä voidaan ohjata myös asiaa paremmin hallitsevan luo. Hanketoimintaa seurataan ja hyödynnetään alueella, naapurimaakunnissa ja valtakunnallisesti ja niiden kautta toimijat voivat saada toiminnalleen lisäapuja. Myös uuden ohjelmakauden toimintaa tullaan seuraamaan ja tarvittaessa yrittäjiä voidaan ohjata niiden pariin.

4.4 Toteutuiko hanke aiotulla maantieteellisellä alueella tai kuinka alue mahdollisesti muuttui? Saavutettiin suunniteltu kohderyhmä vai tuliko siihen muutoksia? Oliko muita toteutukseen liittyviä muutoksia?

Alun perin hankealueena suunniteltiin olevan hallinnoivan ProAgria Keski-Pohjanmaan koko toiminta-alue. Kun Pohjois-Pohjanmaan puolelta Kalajoki ilmoitti, ettei osallistu tähän hankkeeseen, panokset suunnattiin loppualueelle (Keski-Pohjanmaa, Sievi ja Reijjärvi). Kehittämisryhmätoiminnan osalta ryhmissä toimittiin vain kohdealueella olevien toimijoiden kanssa, eikä alueen ulkopuolisia otettu ryhmiin lainkaan, koska näin oli sovittu yhden kuntarahoittajan kanssa.

Seminaareihin ja infotilaisuuksiin oli vapaa pääsy ja paikalle saapui myös kohdealueen ulkopuolelta väkeä. Esim. KpEdun opiskelijat livestriimasivat Hyönteisseminaarin 16.3.2018, joten ruutujen takana oli väkeä kauempaakin.

5 Seurantatiedot

5.1 Päästiinkö toteutuksessa hakemuksessa esitettyihin (kohta 12) numeerisiin tavoitteisiin? Mistä mahdolliset erot johtuvat?

Tavoitteena oli 16 kehittämisryhmää ja niihin mukaan 80 ihmistä. Loppusaldona kehittämisryhmiä oli 17 ja mukana 63 ihmistä. Uusia yrityksiä tavoiteltiin tulevan 10 ja niihin 10 uutta työpaikkaa, joista osa naisille. Toteuma hankeaikana oli 2 perustettua uutta yritystä, 3 yhteistyökuviota ja 3 uutta työpaikkaa. Hankkeen päättymisen jälkeen ennakoitaan tulevan vielä 4-5 uutta yritystä ja niihin jopa 4-5 uutta työpaikkaa. Tavoitteet toteutuvat hyvin myös naistyöpaikkojen osalta.

Osassa ryhmässä ilmoittautuneita oli harmillisesti enemmänkin kuin toteuma. Esim. Elintarvikekaura Toholampi – ryhmästä jäi pois 2-3 ennakoilmoittautujaa, Elintarvikekaura Sievi -ryhmässä 2, Hyvä Hallintotapa – ryhmästä 2, Marjaryhmästä 1, Uudet rehukasvit -ryhmästä 2. Aloituspäivä ja ohjelma oli suunniteltu hyönteisryhmälle, johon varmana ilmoittuneena kaikki 3 yrittäjää jäivät pois. Samoin kävi toisen Uudet rehukasvit -ryhmän kanssa, johon ilmoittautuneita oli 4-5 sekä Yhteisnavetta 4-ryhmässä, josta oli 4-5 ennakkoon ilmoittautunutta. Alueellisia eroja hankeaikana oli havaittavissa, kun Kannuksen alueelta ei valitettavasti saatu mukaan yhtäkään, toki sieltäkin saatiin aikaan kiinnostusta.

Osallistujia peruuntui erinäisistä syistä. Osalla sattui päällekkäistä menoa tai tuli jopa tapaturmaa, joka esti osallistumisen. Osa ei päässyt aikataulusyistä kahteen ensimmäiseen ryhmätapaamiseen ja kokivat sitten, että ei loppuihin enää kannata osallistua täydellä hintaa. Hankkeessa ei varauduttu hinnoittelemaan kehittämisryhmätoimintaa päiväyksillä, vaan ajatus oli, että kokonaishinta ja hyvä sisältö houkuttelevat osallistumaan kaikkiin kehittämisryhmän tapaamisiin. Jotkut pääsivät myös osallistumaan ensimmäisen tapaamisen, mutta mikäli tuolloin tai jälkeen ei heiltä saatu allekirjoitettua sitoumuslomaketta, ei yhden päivän perusteella heitä laskettu mukaan osallistuneisiin.

Hankkeen aikana tuli merkittävä markkinointikatkos, kun vuonna 2018 pohdittiin vakavasti jopa hankkeen keskeyttämistä. Hyväksytyt hankesuunnitelman muutostarpeet kuluttivat yllättävän paljon resursseja esim. pohdittaessa toimintaanko de minimis -säädösten alla vai ei. Kuitenkin, mikäli hanke olisi jo alussa määritelty de minimis- hankkeeksi, olisi se mahdollistanut hankehakemuksen mukaiset opintomatkat.

Vaikka Viskurin hankeaikana hankehenkilöiden aikaresursseista olikin ajoittain puutetta, numeraalisten tavoitteiden vajaaksi jäämiseen vaikutti kuitenkin eniten kohderyhmän haasteellinen mukaan saanti. Lisäksi erityisesti Viskuri – hankkeen kohderyhmäksi lukeutuva maatalousyrittäjä ei useinkaan halua osallistua kasvukaudella olevaan toimintaan, joten varsinainen toiminta-aika kalenterivuoden aikana jää aika lyhyeksi. Yrittäjien ja ihmisten ajasta kilpailee moni muukin asia ja tapahtuma, joten kannattaa harkita myös uusia kokoontumisten toimintatapoja, esim. etäpalavereista MS Teams on toiminut hyvin. Hanketoiminnan hinta voisi olla myös suurempi yrittäjälle erityisesti de minimis- hankkeessa, jolloin mukaan otettaisiin varsin rajattu joukko yrittäjiä. Tällöin toiminta voisi olla laajempaa ja syvällisempää.

5.2 Miten asetetut numeeriset tavoitteet palvelivat hankkeen toteutusta? Mitkä indikaattorit olisivat tukeneet paremmin toteutusta? Mitä mahdollisia omia seurantatietoja tai indikaattoreita toteutuksessa hyödynnettiin?

Alussa hankkeen numeeriset tavoitteet uusien yritysten ja työpaikkojen osalta tuntuivat haastavilta toteuttaa, koska jo etukäteen tiedostettiin muutoksen hitaus erityisesti yhteisyrittäminen osalta. Nyt hankkeen loppuessa voidaan todeta yrittäjäpinnassa kehityksen olevan jopa terveen varovaista. Erityisesti saatu jatkoaika mahdollisti onnistumisia hyvin.

Hanketavoitteet kohdistuivat lopulta suoraan niihin asioihin, joiden kautta harvaan asuttu alue saa merkittävää hyötyä. Kun lisäksi yritystoiminnassa huomioidaan kuluttajakäyttäytymisessä globaalistikin nähtävä arvostus puhtaasti, vastuullisesti ja luotettavasti tuotettuihin elintarvikkeisiin, saadaan virtausta parannettu kysynnän myötä. Hankkeessa on aktivoitu väestö miettimään myös muita toimeentulomahdollisuuksia esim. tilanteessa, jossa karjanpidosta luovutaan.

Kehittämissäryhmissä ilmeni paikoin myös lisäpalveluille tarvetta ja niistä tarpeista viestittiin mm. hanketta hallinnoivan organisaation muita toimihenkilöitä ja sidosryhmiä.

6 Hakijan osaaminen, hankkeen riskiarviointi ja ohjausryhmä

6.1 Miten hanke kartutti tuensaajan hanketyöosaamista ja hankkeen sisällön mukaista osaamista?

Hallinnoija toimi hanketoiminnassa ensimmäistä kertaa päärahoittajan kanssa, joten sillä saralla ja järjestelmillä osaaminen karttui merkittävästi. Hankkeen aikana esiin tulleista haasteista huolimatta olisi mieluista toteuttaa lisää hankkeita tämän päärahoittajan kanssa. Kokonaisuudessaan palvelu on ollut toimivaa ja verkostoituminen päärahoittajan kanssa on luonut lisää positiivisia ajatuksia rahoituskanaviin kuin myös hanketoiminnan tuomiin kehittämismahdollisuuksiin.

Myös hankkeen sisällöstä ja toteutuksesta kehittämissäryhmissä ja seminaareissa on saatu oppia, jota voidaan jatkossa hyvin toteuttaa muissa yhteyksissä mm. asiakastyössä. Erityisen merkittävää on ollut kehittämissäryhmätoiminnan ja pidettyjen yleisötilaisuuksien kautta tutuksi tulleiden yrittäjien ja asiantuntijoiden kanssa verkostoituminen. Tähän kategoriaan kuuluvat myös muut hankkeet ja

hanketoimijat. Suomessa ja maailmalla on paljon hyvää toimintaa ja malleja, joita voidaan meilläkin kokeilla. Nyt kynnyksellä on yhteyttä on matalampi.

6.2 Toteutuiko hankkeen aikana ennakoituja tai muita riskejä ja kuinka niihin reagoitiin?

Hankkeen alussa tiedostettiin merkittävimmän riskin olevan vallitsevassa ajattelutavassa, jossa suositaan pikemmin yksin- kuin yhteisryttämistä. Tämä näkyi vahvana hanketoiminnan markkinoinnissa. Yrittäjiä oli varsin haastavaa saada mukaan kehittämisryhmätoimintaan. Useissa seminaareissa ja infotilaisuuksissa oli paljonkin potentiaalisia mukaan lähtijöitä, joten asia toki kiinnosti yrittäjiä. Ennakoilmoittautuneita saatiin em. tilaisuuksissa hyvin, mutta ryhmäaloituksen aikoina mukaan lähtevät vähenivät huomattavasti. Suorilla kontakteilla, tekstiviesteillä, puheluilla ja esim. hallinnoivan tahon toimihenkilöiden ja maaseutuasiamiesten tekemän sidosryhmäviestinnän kautta saatiin ryhmiä kuitenkin kasaan. Hallinnoivan organisaation tavoitteet ja toiminta ovat alueella onneksi tunnettuja, mikä helpotti osaltaan yrittäjien saamista mukaan hankkeeseen.

Ennakoitu riski konkretisoitui siis yrittäjien hitaassa mukaan saamisessa. Ihmisten ajasta kilpailee moni muukin asia, jolloin aikaa yritysideoita edistäville asioille jää yllättävän vähän. Kilpailu yrittäjien ajasta ja vallitseva ajankuva maatilojen talousahdingosta heikentävätkin paikoin yrittäjien mahdollisuuksia ja intoa lähteä kehittäjäryhmiin. Keinona oli suunnata tarjonta voimakkaasti aikaan liittyvää asioihin ja myös vetonaulat olivat plussaa.

Kykyä ja rohkeutta investoida edes yksityisrahoitusosuuteen ei haastavassa taloustilanteessa löydy jokaiselta kehittämistä tarvitsevalta. Hyödynkään osoittaminen ei aina saa aikaan mukaan lähtemistä, mikäli nykytila jo vie ajan ja mahdollisuudet investoida osaamiseen tai itselle uusiin vaihtoehtoihin ovat rajalliset. On tilanteista, joissa ei ole omarahoitusta eikä ulkopuolistakaan rahoitusta myönnetä, joten nämä tahot eivät välttämättä ole yhteistyökumppanina houkuttelevia. Toisekseen pienenkin maakunnan osalta etäisyydet ja jopa kuntakohtaiset kulttuurierot eivät ainakaan helpota yhteisyritysten muodostamista. Kolmanneksi yhteisryttäminen vaatii sopivaa porukkaa, joka voi toimia yhteisten tavoitteiden eteen. Tarvitaan vuosiakin kestävä luottamuksen synnyttämistä ja pitkäjänteistä suunnittelua. Esim. yhteisnavetan osalta yksistään erilaisiin ratkaisuihin tutustuminen, toimintaedellytysten parantaminen pellolla ja eläinaineksen kehittäminen vaatii vuosien työn. Useimmat yritysideat olivat Viskuri – hankkeessakin luonteeltaan sellaisia, että niitä ei ole kovin nopealla aikajänteellä mitenkään järkevä toteuttaa.

Kehittämisryhmistä muodostui pääosin pienempiä ja useimmiten ryhmäläiset olivat jo pidempään miettineet mahdollisuutta toimia yhteistyössä tai jopa yhteisyrityksessä. Näin kehittämisryhmissä päästiin usein nopeasti ryhmäytymään. Henki oli hyvä, työskentelyssä oli asiaa edistävää keskustelua ja päästiin nopeasti keräämään tietoa ryhmän yritysideaan.

Hanketta hallinnoivan tahon ja hanketoiminnan näkökulmasta tuli matkan aikana vielä kaksi ennakoimatonta haastetta. Hankkeen edistyessä jo hyväksytyä hankesuunnitelmaa jouduttiin muuttamaan ryhmään osallistuvien opintomatkojen osalta, eikä loppuosassa enää järjestetty ryhmille opintomatkoja. Tämä vaikutti heikentävästi osallistujien saamisessa ryhmätoimintaan mukaan. Toisekseen hyväksytyssä suunnitelmassa oli aikomus laajemmin hyödyntää hallinnoijan toimihenkilöitä tilanteen ja sesongin mukaan, mutta lopulta hankehenkilöstön määrää supistettiin merkittävästi. Samaan aikaan toimintaympäristössä tuli muutoksia, jotka edellyttivät keskeisten toimihenkilöiden työpanosta. Näin hankkeelle jäi aikaresursseja käytettäväksi entistä vähemmän. Onneksi ulkopuolisia

asiantuntijoita voitiin hyödyntää kehittämisryhmätoiminnassa ja projektipäällikön aikaa vapautettiin hankkeelle, joten uusia ryhmiä voitiin vielä loppuvaiheessakin perustaa ja vielä päätökseen.

6.3 Miten ohjausryhmä tuki hankkeen toteutusta? Miten ohjausryhmä luonnehti hankkeen onnistumista?

Ohjausryhmän osalta voi vakuuttaa, että ohjausryhmätoiminnalle on tarvetta. Viskuri-hankkeen ohjausryhmään voi olla oikein tyytyväinen. Ohjausryhmä vastasi hyvin hankkeen tarpeita ja osallistui kokouksissa hyvin innovoiden ja tuoden erilaisia näkökulmia hankkeen toteutukseen. Osallistuminen ohjausryhmän toimintaa oli motivoitunutta ja hanke sai toimintaansa ohjausryhmältä erittäin hyvin tukea.

Viskuri- hankkeen ohjausryhmäjäisille laitettiin hankkeen loppuvaiheessa kysely, jossa kartoitettiin tunnelmia hankkeen onnistumisesta. Kysely lähti kymmenelle ja vastauksia saatiin puolelta, eli 5.

Viidestä vastanneesta 80 % oli tyytyväinen hankkeen toimintaan ja 20 % (1 vastaaja) ei ollut hankkeeseen tyytyväinen. Vapaan sanan kohdassa kolme täydensi vastaustaan seuraavasti:

- Jäi hieman epäselväksi, tavoittiko Viskuri kohderyhmäänsä, ja oliko tämän kaltaiselle toiminnalle tarvetta. Hanke muuttui kovasti matkan varrella monista eri syistä.
- Uusien yritysideoiden ja yhteistyömahdollisuuksien edistäminen on tärkeää mm. maatalouden rakenne- ja maaseudun väestömuutosten näkökulmasta. Uusien yhteistyötapojen synnyttäminen ei kuitenkaan ole hoppuhousujen hommaa. Sen vuoksi onkin tärkeää, että hankkeen avulla on voinut hioa omia ajatuksiaan eteenpäin.
- Olisi pitänyt palkata päätoiminen hanketyöntekijä, jolloin muut työkiireet ei olisi haitanneet hankkeeseen paneutumista.

Kaikki vastaajat olivat yhtä mieltä siitä, että hanketoiminta edistää maaseudun mahdollisuuksia ja samoin on myös Viskuri-hankkeessa edistetty. Edelleen kaikki vastaajat vakuuttivat, että jatkossakin tarvitaan vastaavia hankkeita.

Kysyttäessä tulevien hankkeiden tavoitteita, vastasi 4 seuraavasti:

- En tunne maanviljelijöiden tilanteita niin hyvin, että osaisin määritellä tavoitteita. Tavoitteiden tulee siis lähteä kohderyhmän tarpeista!
- Toimintaympäristön muutokset ovat yhä jatkuvia. Uusien ajattelu- ja ratkaisumallien edistämiseksi on entistä enemmän tarvetta.
- Maatalouden kehittäminen nykyisten poliittisten tavoitteiden mukaisesti, kuitenkin maalaisjärki mukana.
- Kestävyysmurros tulee koskettamaan kaikki aloja. Siirtyminen biokiertoalouteen vaikuttaa siihen, miten asiat on jatkossa tehtävä. Muutos ei kuitenkaan onnistu yksinomaan tarjontapuolta kehittämällä, vaan avuksi tarvitaan kuluttajien asennemuokkausta ja informointia.

Kyselyn lopussa pyydettiin kommentoimaan, millä keinoilla ihmiset saadaan parhaiten mukaan hanketoimintaan. Kaikkien viiden vastaajan kommentit ovat seuraavassa:

- Kun toimenpiteet kohtaavat tarpeet - ihmiset lähtevät mukaan.
- Kiinnostavat pienryhmien vetäjät ja ajankohtaiset aihealueet, lisätään skype-osallistumisen mahdollisuuksia
- Käymällä paikan päällä kertomassa mahdollisuuksista

- Tuhannen taalan kysymys. Aiheen ja toteuttamistavan täytyy kolahtaa. Ihmiset tarvitsevat esikuvia. Vertainen, joka on käynyt läpi saman murroksen, on paras mainos. Jotkut haluavat olla edelläkävijöitä. Heille on hankittava uusia ideoita oman kuplan ulkopuolelta. Kokeilemalla nämä uskalikot auttavat myös muita, sillä koko toimiala saa prosessista arvokasta tietoa.

6.4 Miten kohderyhmä koki hankkeen? Millaista palautetta kohderyhmältä on saatu?

Enemmistö vaikutti olleen tyytyväinen hankkeeseen. Vuosien 2017-18 taitteessa laitettiin opintomatkoihin mennessä aloittaneille ryhmäläisille kysely. Vastauksia saatiin hyvin vähän ja siksi niitä ei voi pitää luotettavina. Hankkeen päättymistä ennen tehtiin vielä kysely, joka lähetettiin 63 osoitteeseen. Vastauksia saatiin vain 13 yrittäjältä.

Kysyttäessä tyytyväisyyttä kehittämisryhmän toimintaan arvosanalla 0-10, saatiin keskiarvoksi 8,38 ja mediaaniarvoksi 8, minimiarvon ollessa 7 (kaksi vastaajaa) ja maksimiarvon ollessa 10 (1 vastaaja).

Kaikki vastaajat suosittelisivat hanketoimintaan mukaan lähtemistä ja 12 vastaajaa myös koki saaneensa riittävästi tietoa ryhmätapaamisissa yritysideoita tueksi. Vastaaja, joka ei ollut saanut riittävästi tietoa yritysideoita tueksi, ei kuitenkaan eritelty, minkälaisista tiedoista olisi ryhmätoimintaan vielä pitänyt saada.

Vastaajista 8 osalta yritysidea oli jo edistynyt ja 5 kohdalla ei ollut edistynyt. Kun kysyttiin vielä sitä, oliko yritysideallesi jo laadittu liiketoimintasuunnitelma, myönteisiä vastauksia tuli 4 osalta.

Kysyttäessä, miksi yritysidea ei ollut edistynyt, vastattiin vapaa sana kohdassa seuraavasti:

- Asia vireillä
- Olen liian vanha
- Vaatii vielä kypsymistä.
- Yhtiöittämistä pohditaan, mutta ajankohta ei vielä oikea. Riskit liian isot

Kysymykseen ”Lähtisitkö uudelleen hankkeen kehittämisryhmään?”, vastasi kaikista vastaajista 11 kyllä ja 2 ei. Jm. kaksi eivät vastanneet, miksi eivät lähtisi mukaan.

Vastaajista 3 tarvitsisi vielä yritysideoita varten jatkohanketta, mutta 10 vastaajaa ei tarvitsi.

Lopputuloksena voidaan todeta, että hanketoiminnalle on edelleen vahva tilaus. Olisi hyvä, jos hankkeessa olisi myös mahdollista reagoida ajassa esiin nouseviin kehitystarpeisiin. Maaseudulla toimivia on syytä kuunnella herkällä korvalla, jotta entistä paremmin saataisiin esille kohderyhmän mieltä. Jatkossa olisi ehdottomasti hyvä mieltä esim. alkutuotannon strategista valintaa, jotta yritystoiminnan tulokset entistä paremmin vastaisivat kuluttajakentästä esiin nousevia tarpeita mm. kysynnän, tuotannon eettisyyden, ympäristön ja lähiruuan näkökulmista. Alkuvuoden 2020 globaalien epidemian keskellä on myös vahvistunut lähiruuan ja kotimaisen tuotannon arvostus. Yritystoimintaan tarvitaan lisäksi erityisen vahvaa tuotanto-, talous- ja yritysosaamista, jotta yrityskokonaisuuksia voitaisiin hoitaa entistä yritysmäisemmin. Tuotannossa ja yrittäjien päätöksissä tarvitaan vahvaa tulosajattelua ja selkeää näkemystä tuotannon kustannuksista. Jatkossa tuotannon eri vaiheissa kaikkien toimien tulee tähdätä entistä vahvemmin koko yritystoimintaan asetettuihin tavoitteisiin. Yritysmuodosta huolimatta hallitusmaisen toiminnan ja toimien perustelut pitää jatkossa osata kertoa jokaisessa yrityksessä, yrittäjien jaksamista unohtamatta.

7 Horisontaaliset tavoitteet

7.1 Sukupuolten tasa-arvo

Hankkeessa ei tehty toimintaympäristön analyysiä sukupuolinäkökulmasta, eikä hankkeen päätavoite ole ollut sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Hankkeen myötä tavoitteena oli kuitenkin saada uusia yrityksiä ja työpaikkoja myös naisille. Hankkeen päättymisen aikoina näkyy ilahduttavan selvästi se, että naisryrittäjiä on alueelle edelleen tulossa ja uusiin työpaikkoihinkin on hakeutumassa naisia.

7.2 Kestävä kehitys

Vaikutuksen kohde	Vaikutusaste		Perustelu
	Välitön vaikutus	Väillinen vaikutus	
Ekologinen kestävyys			
Luonnonvarojen käytön kestävyys	1	4	Yhteisryittämisen ja yhteistyökuvioiden myötä tuottavuus paranee ja luonnonvaroja säästyy. Pellon käytön tehostuminen pienentää pellolta tulevaa ravinnekuormitusta.
Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien vähentäminen	1	3	Kehittämisryhmässä saatujen tietojen pohjalta voidaan mm. myöhemmin tehtävissä liiketoimintasuunnitelmissa huomioida mahdolliset vaikutukset ilmastoon.
Kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus	0	2	Tuotantotoiminnan tehostuminen voi heikentää luonnon monimuotoisuutta, mutta tehostuneen toiminnan myötä voidaan syrjäisiä ja heikkokuntoisia peltoja jättää pois aktiivituotannosta.
Pinta- ja pohjavedet, maaperä sekä ilma (ja kasvihuonekaasut)	1	2	Ravinnekuormitus ja hiilidioksidipäästöt pienenevät pellon käytön tehostumisen myötä. Lähiuotemarkkinat ja jakelureitti- kehitys pienentävät kuljetuksen päästöjä.
Natura 2000 -ohjelman kohteet	0	0	Hankkeella ei ole ollut tässä merkittävää vaikutusta.
Taloudellinen kestävyys			
Materiaalit ja jätteet	0	0	Hankkeella ei ole ollut tässä merkittävää vaikutusta.
Uusiutuvien energialähteiden käyttö	3	4	Bioenergian tuotantoa ja lämpöyrittäjyyttä käsiteltiin hankkeessa.
Paikallisen elinkeinorakenteen kestävä kehittäminen	9	9	Nähtävissä on sekä uudistettua että uutta liiketoimintaa ja tämä olikin hankkeen keskeinen tavoite.
Aineettomien tuotteiden ja palveluiden kehittäminen	5	5	Maaseudun palvelutuotantoa on muodostunut lisää yritysten välisissä yhteistyökuvioissa
Liikkuminen ja logistiikka	3	5	Maatilayritysten yhteistyökuvioiden myötä voidaan paremmin järjestellä pellon käyttöä ja parantaa logistiikkaa.
Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys ja yhdenvertaisuus			
Hyvinvointi	4	6	Lisääntyneet toimeentulomahdollisuudet yhdessä uusien ja uudistettujen työpaikkojen myötä edistävät hyvinvointia.
Tasa-arvon edistäminen	3	3	Naistyöpaikkojakin on jo perustetuissa yhteistyökuvioissa. Hankkeen jälkeen odotetaan uusien yhteistyökuvioiden työllistävän kumpaakin sukupuolta.
Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen yhdenvertaisuus	0	0	Hankkeella ei ole ollut tässä merkittävää vaikutusta.
Kulttuuriympäristö	2	3	Tuotantotoiminnan ja yrityskokonaisuuden kannattavuuden parantuessa vireämpi ja paremmin johdettu yritys ylläpitää ja parantaa maalaismaisemaa.
Ympäristöosaaminen	2	3	Parempi yritysjohtaminen ja myös tekemisen laadun hallinta edistävät osaltaan ympäristöasioidenkin hallintaan.

8 Julkisuus, tiedottaminen ja yhteydet muihin hankkeisiin

Viestimistä keskeisimmät tiedotuskanavat olivat hallinnoivan organisaation oma toimihenkilöverkosto, ProAgria Keski-Pohjanmaan neljä kertaa vuodessa ilmestynyt Tiedotuslehti ja nettisivut, valtakunnallisen

ProAgrian some -kanavat sekä sidosryhmistä erityisesti maaseutuasianmiesverkosto. Joistakin tilanteissa saatiin myös median edustaja kirjoittamaan juttu.

Hankkeen alussa markkinointia tehtiin siltä pohjalta, mitä Kaustisen seutukunnassa ja Kannuksen alueella toteutetun *Maaseutuyritys 2020 esiselvityshankkeen* myötä oli kartoitettu toimijoita ja heidän kiinnostustaan. Loppuvaiheessa taas hyödynnettiin esim. Nivalan kaupungin hallinnoimaa AgroTeknoa *Jokilaaksoihin* -hanketta. Vuonna 2018 lopulta yritettiin saada työosuuskuntamaisesta toiminnasta kiinnostuneita kehittämisryhmäksi sen pohjalta, mitä MTK Keski-Pohjanmaan hallinnoima *Lomittajayrittäjyys-esiselvityshanke* oli selviteltyt. Erityisesti *Ajantasalla* – hankkeen kanssa tehtiin yhteistyötä joissakin seminaarissa ja infotilaisuuksissa. Suuralueelle rahoituksen saaneen ja meillä Kaustisen seutukunnassa toimivan *63 Pohjoisen Erikoiskasvit Euroiksi* – hankkeen kanssa toimittiin kahtena viimeisenä vuonna yhteistyössä erikoisempien viljelykasvien osalla. Kaustisen seutukunnan kanssa toteutettiin yhteistyössä 15.9.2018 Halsualla yhteistapahtuma, jossa seutukunta vastasi Sadonkorjuumarkkinoista ja Viskuri- hanke seminaarista ”Maaseudun kolmas tulevaisuus”. Näistä tapahtumista vuosi 2019 jäi väliin vastuullisen järjestäjän puuttuessa, mutta vuodelle 2020 on tulossa jatkumoa niin markkinoiden kuin seminaarinkin osalta.

Yhteisyrityksen osalta on tärkeä tiedostaa esim. alihankinnan asiakasvaateet, sopimuskulttuurin haasteet ja johtamisenettelyiden sopivuus toimijoiden välisessä kommunikoinnissa. Hankkeen aikana oltiin siksi aktiivisia erilaisen hanketarjonnan osalta ja osallistuttiin alueelle siirrettävissä olevien ideoiden kartoitukseen. Seurattiin vahvasti hankkeita kuten esim. *MaitoManagement2020* ja *Maitoliideri* samoin muitakin ProAgria -kentässä toimivia yritystoimintaan liittyviä hankkeita ja Hyödynnettiin erilaisia yritysjohtamiseen liittyviä tilaisuuksia, kuten *Kpedu Lean- hankkeen* järjestämiä. Näin toimien saatiin verkoston kautta ideoita sekä ryhmätoimintaan että yhteisyritykseen ja voitiin myös löytää kehittämisryhmiin puhujia.

8.1 Miten hanke näkyi julkisuudessa? Miten hankkeesta tiedotettiin?

Tiedotus pääasiallisesti tapahtui ProAgria toimihenkilöiden, somekanavien ja ProAgria Keski-Pohjanmaan Tiedotuslehden kautta sekä alueen maaseutuasiamiesten kautta. Kohdennetusti, mutta toki rajoitetusti, viestittiin myös suoraan toimijoita sähköpostin, puhelujen ja tekstiviestien sekä whatsapp- viestien avulla.

Yksittäisistä seminaareista ja infotilaisuuksista laadittiin lehtimainoksia ja yksittäisiä mediatiedotteita. Maaseudun kolmas tulevaisuus- seminaarista tiedotettiin myös valomainoksessa ja aiheesta päästiin Radio Keski-Pohjanmaan aamuhaastatteluunkin.

Alussa laadittiin Keskipohjanmaa -lehden kanssa mainosartikkeli ja saatua materiaalia voitiin hyödyntää markkinoinnissakin. Media kiinnostui erityisesti erikoiskasvien viljelystä ja vuonna 2018 toimittajia laati myös lehtijuttuja aiheesta, tosin kaikissa ei hanketta mainittu nimeltä. Sopiviin tilaisuuksiin osallistuttiin, jaettiin erittelymateriaalia tai päästiin jopa esittelykierröksellä kertomaan lyhyesti toiminnasta. Sopivissa tapahtumissa oltiin mukana kertomassa hankkeen toiminnasta. Tällaisia olivat esim. meijerin markkinat ja Ollikkalan messut. Erityisen antoisaa oli päästä osallistumaan MTK Keski-Pohjanmaan joihinkin kokouksiin. Myös kuntatason tilaisuuksissa oli mahdollisuus kertoa toiminnasta suoraan kohderyhmälle. Viimeisenä kokonaisuutena toimintavuonna toimintaa yritettiin markkinoida myös rahoituslaitosten ja kuntakohtaisesti yrittäjien puheenjohtajien kautta.

8.2 Mihin hankkeisiin tai hankekokonaisuuksiin hanke toiminnallisesti tai muuten liittyi ja miten?

Viskuri- hanke seurasi ajallisesti Kaustisen seutukunnan hallinnoimaan alueellaan ja Kannuksen alueella toteutettua Maaseutuyritys 2020 esiselvityshanketta, jossa kartoitettiin maaseutuyritysten tulevaisuuden suunnitelmia. Tästä pohjasta oli hyvä kartoittaa toimijoiden eri toiminta-alueelle asetetut kehittämistarpeet ja kontakteja kiinnostusta osoittaneet.

9 Aineiston säilytys

ProAgria Keski-Pohjanmaan arkisto, sähköinen ja manuaali.

Kokkolassa hallinnollisen osuuden säilytys: Juha Hämäläinen, juha.hamalainen@proagria.fi, +35840 0126 335

Toholammilla erityisesti toiminnallisen aineiston säilytys: Liisa Koskela, liisa.koskela@proagria.fi, +358505120615

10. Kustannusarvion ja rahoitussuunnitelman toteuma

Kustannukset	Kustannusarvio € muutospäätös 11.3.2019	Toteuma €
1.Palkkakustannus	236 000,00	163 116,23
2.Ostopalvelut	169 970,00	83 157,69
3.Matkakustannus	40 000,00	24 474,20
4.Muut kustannukset	5 000,00	0,00
5.Flat rate	35 401,00	24 467,43
Kustannukset yhteensä	486 371,00	295 215,55
6.Tulot	0,00	6 758,70
Nettokustannus yhteensä	486 371,00	288 456,85

Rahoitus	Suunnitelma €	Toteuma €	% netto- kustannuksista
EAKR/ Keski-Pohjanmaan liitto	340 459,00	201 919,74	70,00
Kuntien rahoitus:	97 274,00	57 398,13	19,90
Yksityinen rahoitus: yritykset	24 319,00	17 400,00	6,03
Yksityinen rahoitus: toteuttaja	24 319,00	11 738,98	4,07
Yhteensä	486 371,00	288 456,85	100,00